

**ПОНЯТТЯ ПРОМИСЛУ У НАУЦІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
(ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ)**

Розглянуто теоретичні аспекти використання поняття промислу у науці кримінального права, здійснено змістовний аналіз найбільш розповсюджених визначень поняття, намічені шляхи подальших наукових досліджень.

***

Рассмотрены теоретические аспекты использования понятия промысла в науке уголовного права. Осуществлен анализ наиболее распространенных определений понятия «промысел». Определены пути дальнейших научных исследований.

***

Theoretical aspects of using the notion «trade» in the field of criminal law are researched. Analysis of the most spread notions of «trade» is realized. Directions of further scientific research are determined.

Питання вчинення злочинів шляхом промислу сьогодні не досить часто розглядається у кримінально-правових і кримінологічних джерелах. Однак, враховуючи значні обсяги «тіньового» виробництва, зростання кількості різноманітних фальсифікацій товарів широкого вжитку, розвиток сфери послуг, спрямованих на задоволення певних потреб населення (в тому числі і незаконних), можна стверджувати, що дослідження злочинних промислів набуває актуальності та важливості. Так, наприклад, на початку 2009 р. працівники ГУМВС України у Полтавській області викрили три підпільних цехи, де виготовляли сир «Джиллі», який в народі більш відомий як «Сулуґуні». У зразках виготовленої продукції були виявлені речовини нітрозамін і бензапирен, що є шкідливими для здоров'я? особливо для вагітних жінок та підлітків. Виробництво здійснювалось у звичайній сільській хаті з пліснявими стінами в умовах повної антисанітарії та за відсутності будь-яких документів, які б дозволяли таку діяльність. Люди, які виробляли сир, не мали жодних медичних карток та офіційно не оформлювалися на роботу. Злочинці реалізовували власний товар не тільки на Полтавщині, але і в Києві, Харкові, Запоріжжі [1]. У цьому аспекті вважається також доцільним навести висловлювання І. М. Даньшина про те, що злочини сьогодення загалом являють

собою кримінальний промисел, мають згубні наслідки для суспільства, перетворюються на джерело непомірної наживи, набувають звичайних рис нечесного «брудного» бізнесу. Вони порушують принципи суспільної моральності, справедливості, гуманності, а також правові засади, які лежать в основі цивілізованих демократичних суспільств [2, с. 5].

Свого часу окремі питання вчинення злочинів у виді промислу розглядалися у роботах М. І. Бажанова, Г. І. Вольфмана, Т. Е. Караєва, П. К. Кривошеїна, В. П. Малкова, О. І. Перепелиці, В. І. Ткаченка, С. В. Трофімова, В. А. Чубарева, А. Фістіна та інших науковців. Але слід підкреслити, що ці дослідження виконувалися у 60–80-х роках ХХ ст. у межах більш загальних питань, частково торкалися питання промислів як різновиду повторності злочинів або розглядали промисел як кваліфікуючу ознаку окремих складів злочинів. Сучасні автори І. В. Годунов, О. І. Гуров, С. Г. Дзиконська, А. І. Долгова, С. В. Дьяков, А. Ф. Зелінський та багато інших розглядають промисел як одну з ознак, що властива кримінальному професіоналізму, або як ознаку, характерну для злочинної діяльності, що здійснюється організованими злочинними угрупованнями. Тому дослідження використання поняття «промисел» у науці сучасного кримінального права викликає певний інтерес.

У повсякденному житті під промислом розуміють заняття, що спрямоване на отримання вигоди від будь-якої діяльності, що може повністю або частково забезпечити дохід, необхідний для життя особи, яка займається таким промислом, та її родини. Сучасна українська філологічна наука розглядає промисел як добування засобів існування, заняття яким-небудь ремеслом з метою добування засобів існування або заняття чим-небудь недозволеним, ганебним (крадіжкою, шахрайством і т. ін.) [3, с. 978; 4, с. 229]. В юридичній енциклопедії вказано, що промисел – це заняття певним видом діяльності (наприклад, рибальством) чи дрібним ремеслом. За здійснення відповідного промислу без належних на те правових підстав винні особи притягуються до юридичної відповідальності [5, с. 63]. Промислом можна займатися одноособово або у складі артілі (бригади). За характером діяльності, що входить до змісту промислу, всі промисли поділяються на виробничі та добувні (того, що створено природою). Виробничі промисли зазвичай іменують ремеслами. Ремесла як вид виробництва не вимагають складного обладнання, але у випадках, коли збільшуються обсяги виробництва, промисел, що здійснюється артіллю (бригадою) стає виробництвом, яке здійснюється на фабриках та заводах. Промисли і ремесла можуть поділятися за часом їх здійснення на постійні та сезонні. Прикладом є існування за радянських часів

такого виду промислу, як «шабашка». В Українській РСР довготривалий час діяла Постанова Ради Міністрів УРСР «Про кустарно-ремесленні промисли громадян в Українській РСР» від 22 січня 1970 р. [6]. У цьому нормативно-правовому акті була передбачена заборона для громадян заняття окремими видами промислів. Наприклад, виготовленням розмножувальних та копіювальних апаратів, штампів, печаток, тиражуванням друкованої та фотопродукції, грампластинок, кінофільмів, магнітних записів, перевезенням пасажирів та вантажу будь-якими транспортними засобами, ремонтом автомашин та вулканізацією автошин тощо. Слід також вказати, що відповідальність за ст. 148 КК УРСР 1960 р. «Заняття забороненими промислом» [7] наставляла лише при занятті різними видами забороненої діяльності, якщо вона здійснювалась у виді промислу. Судова практика у цих питаннях базувалася на Постанові Пленуму Верховного Суду СРСР «Про судову практику у справах про заняття забороненим промислом» від 3 вересня 1954 р., де зазначалось, що суди не повинні допускати засудження за одиничні незначні випадки забороненого виготовлення товарів та матеріалів, виходячи з того, що закон передбачає кримінальну відповідальність лише у випадках виготовлення та наступного збуту виробів та матеріалів, відносно яких мала місце спеціальна заборона у виді промислу [8, с. 235]. У статті 148 КК УРСР 1960 р. також були передбачені обставини, що підвищують ступінь суспільної небезпеки вчиненого. Однією з таких обставин було здійснення забороненого промислу у значних розмірах, однак ця обставина носила оціночний характер. Слушною є точка зору С. В. Трофімова, який зазначав, що практика знає випадки, коли ділки організують підпільні цехи або майстерні та виготовляють окремі вироби у масових обсягах. При цьому в таку діяльність втягується значна кількість осіб, застосовуються різні механізми, отримуються великі доходи. Усереднені таких злочинних угруповань існує розподіл ролей. Одні особи керують виготовленням та збутом забороненої продукції, інші безпосередньо займаються її виготовленням, треті – збутом. Тому у судовій практиці того часу такі дії кваліфікувалися як вчинені у значних розмірах, а члени угруповання притягувалися до кримінальної відповідальності як співвиконавці в цьому злочині [9, с. 45].

Поняття промислу в науці кримінального права використовувалося у двох аспектах. Тому Т. А. Сергеева зазначала, що заняття незаконним промислом (ремеслом, добуванням) як видом забороненої діяльності слід відрізнити від вчинення окремого злочину у виді промислу [10, с. 211]. У другому аспекті

промисел аналізувався як різновид повторності тотожних злочинів, що буде розглянуто нижче.

У теорії радянського кримінального права більшість криміналістів висловлювали думку, що вчинення злочинів у виді промислу є однією з форм повторності злочинних діянь та передбачає систематичне скоєння одного і того ж злочинного діяння протягом більш-менш тривалого проміжку часу [11; 12]. Однак існують точки зору, що вчинення злочину у виді промислу не можна відносити до множинності діянь, а слід розглядати як окремий продовжуваний злочин [13]. Так, М. С. Таганцев, посилаючись на німецьку доктрину кримінального права, поряд з тривалими та продовжуваними злочинами, відносить промисли до ускладненої форми одиничних злочинних діянь (злочини, вчинені за звичкою та у виді промислу). Дослідник вказує, що промисел є штучно юридично об'єднаний тип одиничного злочинного діяння. В таких злочинах кожне окреме діяння є відокремленим не тільки з об'єктивного, але і з суб'єктивного боку, однак у цілому вони об'єднані в окрему норму на підставі їх однорідності. Таке об'єднання, на переконання М. С. Таганцева, є певного роду законодавчою фікцією та має значення тільки у межах, встановлених законом. Підставою для такого об'єднання діянь визнавалася звичка до злочинної діяльності, коли окремі дії є виразом одних і тих же порочних схильностей або ж перетворення злочинної діяльності у промисел, у випадках коли ця діяльність стає засобом існування особи, чи перетворюється на постійне заняття. Винна особа не тільки отримує вигоду від злочинної діяльності, але і, навпаки, витрачає (або вкладає – прим. С. Р.) на цю діяльність власні кошти [14, с. 1294–1297]. А. Фістін зазначав, що промисел можна говорити у тих випадках, коли особа здійснює багатократне вчинення тотожних злочинів. При цьому вчений визнає злочинну діяльність у виді промислу як багатократне (три та більше рази) вчинення особою тотожних злочинів з метою отримання матеріальної вигоди, що слугує основним або додатковим (постійним або тимчасовим) джерелом її доходів [15]. П. К. Кривошеїн розглядає промисел у контексті багатоепізодного злочину, причому багатоепізодний злочин – це самостійне поняття, що відноситься до одиничного злочину [16, с. 40–45]. Однак ці положення свого часу були піддані справедливій критиці [17].

Вчинення злочину у виді промислу – це така систематична злочинна діяльність, яка є для винного основним чи додатковим джерелом існування або засобом систематичного збагачення, що розглядається як підвид повторності тотожних злочинів [18, с. 240; 19, с. 229; 20, с. 56–57; 21, с. 14; 22, с. 14; 23; 24]. Інші автори додатково вказують на те, що промисел характе-

ризується вчиненням злочинних дій три та більше разів, які являють єдину лінію злочинної поведінки [25, с. 221]. Російський дослідник початку ХХ ст. М. М. Гродзінський та сучасна російська дослідниця М. В. Плотникова зазначають, що промисел здійснюється також за наявності інших ознак, характеризується відсутністю судимості за попередні злочини [26; 27, с. 17]. А російський дослідник В. І. Ткаченко додатково вказує на те, що промисел здійснюється постійно та багато разів [28]. С. В. Трофімов у своїх працях звертає увагу на таку ознаку, як довготривалість заняття забороненим промислом [29]. Досить цікавою є думка О. І. Перепелиці про те, що існують випадки, коли відсутня не тільки систематичність але і неодноразовість злочинних дій при занятті злочинним промислом [30, с. 17].

У теорії кримінального права та судовій практиці неоднозначно вирішувалося питання щодо кількісних та якісних критеріїв (наживи) доходу, при отриманні якого злочинна діяльність винних осіб може розглядатися як така, що вчиняється у виді промислу. Так, М. Д. Шаргородський підкреслює, що промисел має місце у таких випадках, коли дохід, що отримують винні особи, є основним або одним з основних джерел існування [31, с. 45]. З точки зору В. А. Кузнецова, при вчиненні злочину у виді промислу дохід повинен бути постійним, у деяких випадках єдиним, однак не обов'язково істотним [32, с. 45]. М. Д. Лисов пише, що дохід повинен бути основним або регулярним додатковим [33]. А. Орлов та Г. Вольфман вказують на те, що при здійсненні промислу дохід повинен бути не тільки основним або додатковим, а також істотним джерелом існування винної особи [11, с. 8]. При цьому судова практика того часу свідчила про те, що особи, які займаються спекуляцією у виді промислу, нерідко або взагалі ніде не працюють, або працюють для видимості, тому нажива, яка отримується ними від спекуляції, є для них основним або додатковим засобом існування [34]. Також поняттям промислу не повинні охоплюватися випадки, у яких джерело отримання нетрудових доходів є тимчасовим. Підвищена небезпека злочину, що вчиняється у виді промислу, передбачає таку діяльність, яка носить більш менш постійний характер [11, с. 8]. В. В. Сташис підкреслював, що промисел може мати місце у тих випадках, коли здобуті при цьому доходи використовуються як основне або додаткове джерело існування чи як засіб систематичного збагачення [35, с. 93].

Досить важливою та слушною є думка В. П. Малкова, який у 80-х роках вказував на те, що судова практика того часу не вбачала ознак злочинної діяльності у виді промислу, якщо при цьому отриманий дохід був незначним. Злочинна діяльність у

виді промислу за своїм змістом являє підвищену суспільну небезпеку та тягне за собою більш сувору відповідальність винної особи, тому що вона приносить нетрудовий дохід, розміри якого дозволяють повністю або частково вийти зі сфери матеріального виробництва або іншої суспільно корисної діяльності та вести паразитичний образ життя. Цей підхід повністю узгоджується із соціально-правовою спрямованістю норм Особливої частини кримінального права. Поняття істотності при отриманні додаткового доходу є досить умовним й оцінним та залежить від конкретних обставин кримінальної справи. Тому під злочинним промислом слід розуміти таку систематичну злочинну діяльність, метою якої є отримання доходу, який для винної особи є основним або додатковим, однак досить істотним джерелом існування чи джерелом систематичного збагачення [17, с. 73].

Значна кількість авторів аналізують вчинення окремих видів злочинів у виді промислу [30; 36, с. 42; 37; 38]. Так, наприклад, О. В. Скворцова вказує на те, що особа, здійснюючи незаконну порубку лісу два або більше разів та залишаючись при цьому непокараною, найчастіше не зупиняються на досягнутому, а свідомо перетворює таку злочинну діяльність на основне чи додаткове джерело існування або на спосіб збагачення [39]. А С. В. Трофімов ґрунтовно розглядав питання призначення окремих видів покарань за заняття забороненими видами промислів [40].

Досить актуальним у контексті вищезазначеного є висловлювання М. С. Таганцева про те, що до кола діянь, які вчиняються у виді промислу, можуть бути віднесені такі діяння, в яких законодавець вже після вчинення першої дії робить висновок, що винна особа вирішила займатися злочинною діяльністю у виді промислу. Як приклад вчений наводить відкриття ігрного дому та самовільне полювання [14, с. 1294–1297]. У радянські часи науковці наголошували на тому, що у деяких статтях Кримінального кодексу відсутня пряма вказівка на вчинення злочинних дій у виді промислу, однак дана ознака за змістом дій є характерною для цих складів злочинів. Прикладом такого злочину є утримання притонів розбещення та притонів для вживання наркотиків або ігрових притонів (наприклад, ст. 210 КК УРСР 1960 р.) [41]. Сьогодні у складах злочинів, передбачених ст. 149, 199, 201, 203–1, 205, 213, 302 тощо, після вчинення вже перших дій можливо констатувати, що ця діяльність свідчить про злочинний промисел.

На наш погляд, заняття тривалою злочинною діяльністю у виді промислу свідчить про наявність у винного яскраво виражених та стійких стимулів до вчинення злочинів. Ця злочинна діяльність перетворюється ним у джерело незаконного (проти-

правного) збагачення. Тому така діяльність значною мірою підвищує суспільну небезпечність винної особи, а також самого злочину. Тому не випадково Кримінальне уложення 1903 р. передбачало у ст. 64 обставину, що обтяжує відповідальність за вчинення злочину за звичаєм або внаслідок перетворення такої діяльності у промисел [42, с. 23–24]. Обґрунтовуючи цю обставину, С. В. Познишев підкреслював, що лише постійність у однаковій діяльності може сприяти досягненню найбільшої спритності та досконалості [43, с. 531]. Сьогодні це висловлювання є також актуальним. Тому досить слушною є думка А. А. Пінаєва, який зазначає, що зі збільшенням кількості вчинених суб'єктом тотожних та однорідних злочинів зростає його професіоналізм, який, у свою чергу, призводить до інших наслідків, збільшується розмір шкоди, що завдається суспільним відносинам [44, с. 276]. Російський дослідник В. П. Малков також зазначає, що вчинення суб'єктом знов та знов злочинних діянь є свідченням того, що соціально негативні погляди та мотиви кожного разу для винної особи є пріоритетними щодо поглядів та спонукань соціально позитивних. Така обставина вказує на стійкість негативних поглядів, потреб та мотивів винної особи, свідчить про його соціально-психологічний занепад, тобто підвищений ступінь суспільної небезпечності особистості [45]. У зв'язку із наведеним можна стверджувати, що українське кримінальне законодавство не повністю враховує підвищений ступінь суспільної небезпечності як винної особи, так і вчинення злочину у виді промислу.

На жаль, український сучасний законодавець, як і російський, відмовився від поняття «промисел» у кримінальному праві. З цього ж приводу деякі російські науковці вказують на те, що, за даними російської кримінальної статистики, за ознакою систематичності засуджувалось приблизно 2 %, а засуджені за вчинені злочини у виді промислу становили 0,2 % від загальної кількості засуджених [46, с. 335]. Автори курсу кримінального права Росії вважають, що законодавець обґрунтовано відмовився від використання таких термінів, як «повторність» та «промисел», виділивши при цьому самостійний вид множинності – неоднократність [47, с. 508–510]. У вітчизняному кримінальному законодавстві передбачена ознака повторності як кваліфікуюча в окремих складах злочинів та у ст. 67 КК України як обставина, що обтяжує покарання. На нашу думку, такі аргументи щодо незначної кількості осіб, які засуджуються за вчинення злочинів, вчинених у виді промислу, не є досить переконливими. Безумовно, існують певні труднощі при доказуванні та кваліфікації діянь, вчинених шляхом промислу, але слід підкреслити, що у багатьох випадках про бажання заняття особою

різними видами злочинного промислу свідчить попередня діяльність винного (наприклад, наявність устаткування для виготовлення підроблених грошей, документів, кліше, печатки тощо). Можливі випадки, коли не всі епізоди такої злочинної діяльності встановлюються, деякі з них залишаються латентними з різних причин. Однак, незважаючи на вказане, сучасні можливості застосування техніки та криміналістичних засобів дозволяють встановити те, що вже на самому початку злочинної діяльності винна особа збиралась перетворити таку діяльність у промисел та за відповідних сприятливих умов планувала займатися такою діяльністю протягом тривалого часу.

Проведений аналіз застосування поняття промислу у кримінальному праві дозволяє зробити певні висновки. По-перше, необхідно вивчити можливість врахування сучасним українським законодавцем історичного досвіду та теоретичних напрацювань у питаннях, пов'язаних із протидією злочинним промислам. По-друге, можливими подальшими напрямками наукового дослідження вбачається ґрунтовний кримінологічний та кримінально-правовий аналіз окремих складів злочинів, які за своїм змістом являють злочинні промисли. По-третє, на підставі здійсненого аналізу слід розробити певні пропозиції та рекомендації щодо можливих змін у кримінальному законодавстві, окреслити основні способи та перспективи протидії злочинним промислам в Україні.

Список літератури: 1. Підпільним «Джиллі» вже не «ласуватимуть» // Міліція України. – 2009. – № 5–6 (143–144). – С. 7. 2. Даньшин І. М. Усталені форми злочинності (кримінологічний нарис) / І. М. Даньшин. – Х. : Акта, 2002. – 110 с. 3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с. 4. Словник української мови. Т. 8. – К. : Наука, 1977. – 928 с. 5. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 5 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 736 с. 6. СП УССР, 1970. – № 1. Ст. 10. 7. Уголовный кодекс Украинской ССР. Официальный текст с изменениями и дополнениями на 1 августа 1971 года и постановленными материалами. – К. : Изд-во Политич. лит-ры Украины, 1972. – 277 с. 8. Сборник Постановлений Пленума Верховного Суда СССР, (1924–1977 гг.). Ч. 2. – М. : Известия советов депутатов трудящихся СССР, 1978. 9. Трофимов С. В. Ответственность за занятие запрещенным промыслом : учеб. пособие / С. В. Трофимов. – К. : МООН УССР, 1968. – 80 с. 10. Сергеева Т. Л. Охрана природы по советскому уголовному законодательству / Т. Л. Сергеева // Правовые вопросы охраны природы в СССР. – М. : Госюриздат, 1963. – 332 с. 11. Орлов А. Преступная деятельность в виде промысла / А. Орлов, Г. Вольфман // Советская юстиция. – 1970. – № 13. – С. 8. 12. Фистин А. Повторность преступлений: систематичность, преступный промысел / А. Фистин // Социалистическая законность. – 1973. – № 10. – С. 62–63. 13. Караев Т. Повторность, неоднократность и систематичность / Т. Караев // Советская юстиция. – 1980. – № 13. – С. 21. 14. Русское уголовное право. Лекции Н. С. Таганцева. – Изд. 2-е, пересмотр. и дополн.

Часть Общая. Т. 2. – СПб., 1902. – 1460 с. **15.** Фистин А. Повторность преступлений: систематичность, преступный промысел / А. Фистин // Социалистическая законность. – 1973. – № 10. – С. 61–63. **16.** Кривошеин П. К. Понятие многоэпизодного преступления и его место в системе понятий науки уголовного права / П. К. Кривошеин // Труды Киевской высшей школы. Актуальные проблемы охраны правопорядка и совершенствования деятельности органов внутренних дел Украинской ССР. – 1978. – Вып. № 12. **17.** Малков В. П. Множественность преступлений и ее формы по советскому уголовному праву / В. П. Малков. – Казань : Казан. ун-т, 1982. – 176 с. **18.** Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. для юрид. вузів і ф-тів / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулин, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х. : Право, 1997. – 368 с. **19.** Пинаев А. А. Курс лекций по общей части уголовного права. Кн. 1. О преступлении / А. А. Пинаев. – Х. : Харьков юрид., 2001. – 274 с. **20.** Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины / М. И. Бажанов. – Х. : Право, 2000. – 128 с. **21.** Вольфман Г. И. Ответственность за преступления в области охраны природы. Квалификация и наказание / Г. И. Вольфман. – Саратов : Саратов. ун-т. – 80 с. **22.** Зелинский А. Ф. Квалификация повторных преступлений : учеб. пособие / А. Ф. Зелинский. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1976. – 36 с. **23.** Вольфман Г. Ответственность за занятие запрещенным промыслом / Г. Вольфман // Советская юстиция. – 1977. – № 14. – С. 19–20. **24.** Перепелица А. Уголовная ответственность за занятие запрещенными промыслами / А. Перепелица // Социалистическая законность. – 1984. – № 7. – С. 28–29. **25.** Российское уголовное право. Общая часть : учебник / под ред. А. В. Наумова. – М. : МВШМ МВД России, 1994. – 460 с. **26.** Гродзинский М. М. Профессиональная преступность и уголовный кодекс РСФСР / М. М. Гродзинский // Право и жизнь. – 1923. – № 7–8. – С. 72–73. **27.** Плотникова М. В. Множественность преступлений: соотношение ее разновидностей / М. В. Плотникова. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т. – 80 с. **28.** Ткаченко В. И. Повторность преступлений / В. И. Ткаченко // Задачи и средства уголовно-правовой охраны социалистических общественных отношений : сб. науч. тр. – М., 1983. – С. 95–96. **29.** Трофимов С. Ответственность за занятие запрещенным промыслом / С. Трофимов // Советская юстиция. – 1975. – № 10. – С. 17–19. **30.** Перепелица А. И. Уголовная ответственность за нарушение порядка производства промыслов на территории СССР : учеб. пособие / А. И. Перепелица. – Х. : Юрид. ин-т. 1986. – 43 с. **31.** Шаргородский М. Д. Наказание по советскому уголовному праву / М. Д. Шаргородский. – М. : Госюриздат, 1958. – 240 с. **32.** Кузнецов В. А. Борьба с преступным приобретением и сбытом имущества / В. А. Кузнецов. – К. : Наук. думка, 1970. – 160 с. **33.** Лысов М. Д. О понятии коммерческого посредничества по уголовному праву / М. Д. Лысов // Правоведение. – 1966. – № 1. – С. 91. **34.** Орлов А. Совершенствовать судебную практику по делам о спекуляции / А. Орлов, Г. Вольфман // Советская юстиция. – 1973. – № 12. – С. 10–12. **35.** Сташис В. В. Уголовно-правовая охрана социалистического хозяйства / В. В. Сташис. – Х. : Харьк. ун-т, 1973. – 159 с. **36.** Пакутин В. Д. Уголовно-правовая охрана внешней среды и природных ресурсов в СССР (квалификация отдельных преступлений) : учеб. пособие / В. Д. Пакутин. – Уфа : Башкир. ун-т, 1976. – 157 с. **37.** Здравомыслов Б. Ответственность за незаконное занятие водными добывающими промыслами / Б. Здравомыслов, Э. Жевлаков // Социалистическая законность. – 1981. – № 2. – С. 45. **38.** Тяжкова И. М. Ответственность за незаконную охоту и незаконный рыбный промысел / И. М. Тяжкова //

Советское государство и право. – 1969. – № 12. – С. 96–100. **39.** Сковрцова О. В. Юридичне значення «повторності» незаконної порубки лісу як кримінально караного діяння / О. В. Сковрцова // Держава і право : Юридичні і політичні науки. – 2008. – Вип. 40. – С. 432–438. **40.** Трофимов С. В. Наказание за занятие запрещенным промыслом / С. В. Трофимов // Труды киевской высшей школы. – 1971. – Вип. 5. – С. 84–102. **41.** Куклинов Н. Неоднократность, систематичность и совершение преступлений в виде промысла / Н. Куклинов, М. Ефимов, Е. Фролов // Советская юстиция. – 1961. – № 13. – С. 21–22. **42.** Уголовное уложение. Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. Издание неофициальное. – СПб., 1903. – 340 с. **43.** Познишев С. В. Основные начала науки уголовного права. Общая часть уголовного права / С. В. Познишев. – М.: Издание А. А. Карцева, 1912. – 664 с. **44.** Пинаев А. А. Уголовное право Украины. Общая часть / А. А. Пинаев. – Х. : Харьков юрид., 2005. – 644 с. **45.** Малков В. К вопросу о формах и видах множественности преступлений по уголовному праву России / В. Малков // Уголовное право. – 2009. – № 1. – С. 30. **46.** Уголовное право. Общая часть / под. ред. Б. В. Здравомыслова, Ю. А. Красикова, А. И. Рарога. – М. : Юрид. лит., 1994. **47.** Курс уголовного права. Общая часть. Т. 1. Учение о преступлении : учеб. для вузов / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – М. : Зерцало, 1999. – 592 с.

Надійшла до редколегії 11.03.2010

УДК 343.2

Г. В. Шевченко

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ЧАСТИНОЮ 2 СТАТТІ 202 КК УКРАЇНИ

Статтю присвячено проблемі об'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 202 КК України (порушення порядку здійснення фінансової діяльності та операцій з цінними паперами). Головна мета цієї статті – визначити об'єкт зазначеного вище злочину та привернути увагу до його характеристики. Ця проблема має дуже важливе значення для кваліфікації та застосування норм кримінального права.

***

Статья посвящена проблеме объекта преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 202 Уголовного кодекса Украины (нарушение порядка осуществления финансовой деятельности и операций с ценными бумагами). Главная цель данной статьи – определить объект вышеуказанного преступления и обратить внимание на его характеристику. Эта проблема имеет большое значение для квалификации и применения норм уголовного права.

***

This article is devoted to the problem of crime object stated in section 2 of article 202 of Criminal Code of Ukraine (breach of the order of conducting financial activity and operations with capital issues). The main goal of this article is to define the object of the mentioned above crime and to pay attention to its characteristic. This